

SỰ KIỆN VÀ CHỌN LỰA (1953)

Tác giả: Lucien Febvre*
Người dịch: Nguyễn Văn Khoa

*

*Mục đích của sử học là phát hiện ra những sự thật về quá khứ, và công trình nghiên cứu lịch sử là một tập hợp những sự kiện¹ được thiết lập dựa trên các quy tắc của phương pháp sử học, rồi kết nối với nhau. Những sự kiện này thể hiện **phần khoa học đặc thù của lịch sử**, còn cách chúng được kết nối – phần gọi là tổng hợp lịch sử – thuộc về nghệ thuật viết sử (quan điểm, kỹ thuật, bút pháp, v. v...) của mỗi sử gia, theo một cách phân chia nghiêm ngặt.*

*Do sự chênh lệch giữa số lượng những sự kiện đã xảy ra và năng lực của con người, cả về tinh thần lẫn vật chất, sử học không thể nào là sự tái hiện trọn vẹn quá khứ. Bởi chính sự cấu tạo của trí tuệ con người, sử gia chỉ tìm trong quá khứ những sự kiện được cho là quyết định. **Sự kiện lịch sử là những sự kiện được lựa chọn như quan trọng theo một tiêu chuẩn nào đó (vấn đề, giả thuyết, quan điểm...)**, như Lucien Febvre đã cho ta thấy một số khía cạnh trong phần đầu của trích đoạn dưới đây.*

*Nhưng không phải vì vậy mà sử học không thể và không phải là một khoa học, bên trong những giới hạn của nó, dù với danh nghĩa là «khoa học mềm». **Phần khoa học đặc trưng của lịch sử sẽ được lần lượt trình bày và bàn luận thêm trên trang mục này.** Ở đây, hãy suy nghĩ về xác định được Lucien Febvre nhấn mạnh trong phần hai của trích đoạn: không có sự cắt rời giữa việc ghi nhận một sự kiện lịch sử và việc xây dựng sự kiện đó – nghĩa là không thể có sự phân công giữa, một bên, kẻ chỉ chuyên nhặt nhạnh không mục đích những sự*

kiện, và bên kia, người xây dựng nên các quan điểm tổng hợp từ những sự kiện được thu thập ít nhiều như vậy.

Nguyễn Văn Khoa

*

Người ta thường nói: *«Sử gia không thể chọn lựa sự kiện. Lựa chọn u? Lấy thẩm quyền gì? Nhân danh nguyên tắc nào? Lựa chọn là phủ nhận sự nghiên cứu khoa học»*... Thế nhưng toàn bộ sử học lại là chọn lựa.

Sử học là lựa chọn, do sự ngẫu nhiên đã tàn phá ở đây, và lưu giữ đằng kia, những vết tích của quá khứ. Sử học là lựa chọn, do chính bản tính con người: khi có nhiều tài liệu thì hẳn sẽ rút ngắn lại, đơn giản hoá đi, đặt dấu nhấn trên điểm này, xem nhẹ điểm kia. Sử học còn là lựa chọn, chủ yếu là vì sử gia tạo ra, hay nếu muốn, tái tạo vật liệu của mình: người viết sử không tình cờ lượn quanh quá khứ, như kẻ nhặt nhanh láng vảng tìm những vật rơi, mà lên đường với, luẩn quẩn trong đầu, một ý đồ rõ ràng, một vấn đề phải giải quyết, một giả thuyết cần kiểm chứng... Nói *«như thế không phải là một thái độ khoa học»*, phải chăng chỉ đơn giản là tiết lộ rằng chính ta không biết chi về khoa học, về những điều kiện và phương pháp của nó?...

Thiết lập các sự kiện, và sau đó vận dụng chúng... Đúng thôi, nhưng hãy cẩn thận: đừng qua đó dựng lên một sự phân công tai hại, một sự phân cấp nguy hiểm. Chớ khuyến khích những kẻ, dưới vẻ ngoài khiêm tốn và ngò vức, nhưng thực chất là thụ động và theo đuôi, tích lũy không mục đích những sự kiện, rồi sau đó khoanh tay miệt mài chờ một ai đó có khả năng sắp xếp chúng xuất hiện. Vì vậy mà hàng đồng đá từng được các thợ nề đục đẽo miễn phí, rồi vất bừa trên các thao trường nghiên cứu lịch sử... Rủi có nhà kiến trúc nào đó – kẻ họ hằng trông ngóng không ảo tưởng – bỗng dựng xuất hiện, tôi nghĩ rằng có lẽ ông ta nên trốn khỏi những cánh đồng đá tấp nham này, để tới một nơi còn trống trải và thông thoáng là hơn. Thao tác chống phát minh u?; lao động chân tay ở đây, kiến trúc sư đằng kia u? Không! Nhà sáng tạo phải có mặt ở khắp nơi, để không chút vất vả nào của con người bị lãng phí.

Truy ra một sự kiện, đấy chính là xây dựng. Hay nếu ta muốn, là cung cấp một câu trả lời cho một câu hỏi. Bởi nếu không có câu hỏi nào, thì chỉ có hư vô.

Lucien Febvre,
Cuộc Chiến Vì Sử Học
(*Combat pour l'histoire*),
Paris, Armand Colin, 1953, tr. 7-8.

¹ Xem trên trang mục này: Charles-Victor Langlois & Charles Seignobos, *Sự Kiện Lịch Sử* (1898).